

پیوست الف

بسمه تعالی

نظام‌نامه اخلاقی سازمان نظام روان‌شناسی و مشاوره جمهوری اسلامی ایران^۱ (۱۳۸۵)

مقدمه:

قانون تشکیل سازمان نظام روان‌شناسی و مشاوره جمهوری اسلامی ایران در ماده ۲، حمایت از حقوق مراجعان و حمایت از حقوق صنفی روان‌شناسان و مشاوران را از جمله اهداف سازمان دانسته است. ماده ۱۲ این قانون یکی از وظایف شورای مرکزی را تشکیل هیات رسیدگی به تخلفات صنفی و حرفه‌ای شاغلان حرفه‌های روان‌شناسی و مشاوره برشمرده است، و در تبصره یک ماده ۱۹ یکی از تخلفاتی را که موجب محکومیت اعضای سازمان می‌شود، تخلف از شئون حرفه‌ای و صنفی؛ به معنای عدول از اصول نظام‌نامه اخلاق حرفه‌ای روان‌شناسی و مشاوره قلمداد نموده است.

با توجه به موارد فوق، نظام‌نامه اخلاق حرفه‌ای سازمان نظام روان‌شناسی و مشاوره جمهوری اسلامی ایران با احترام به زمینه‌های فرهنگی، اجتماعی و دینی کشور ایران، و با توجه به تنوع فرهنگ‌ها و گستردگی خدمات روان‌شناختی و مشاوره‌ای، و با در نظر گرفتن دست آوردهای علمی و تخصصی روان‌شناسان و مشاوران در ایران و جهان، به منظور تامین حقوق مراجعان و استفاده‌کنندگان از خدمات روان‌شناسی و مشاوره از یک سو، و تامین حقوق روان‌شناسان و مشاوران، و حفظ شئون و منزلت متخصصان، از سوی دیگر، تهیه و تدوین شده است. هدف این نظام‌نامه، تعیین استانداردها و ضوابطی به منظور انجام صحیح و بهینه فعالیت‌های حرفه‌ای روان‌شناسان و مشاوران، تعیین و تصریح حقوق مراجعان یا استفاده‌کنندگان از خدمات روان‌شناسی و مشاوره و متخصصان می‌باشد.

نظام‌نامه اخلاق حرفه‌ای سازمان نظام روان‌شناسی و مشاوره جمهوری اسلامی ایران شامل دو قسمت است: قسمت نخست شامل اصول عمومی اخلاق حرفه‌ای است، و قسمت دوم حاوی استانداردها و ضوابط اخلاق حرفه‌ای است.

۱ - این نظام‌نامه توسط کمیسیون تخصصی شورای مرکزی سازمان نظام روان‌شناسی و مشاوره جمهوری اسلامی ایران به همت سرکار خانم دکتر حسینیان، سرکار خانم دکتر حقیقت‌جو، جناب آقای دکتر احمدی، جناب آقای دکتر ثنائی، جناب آقای دکتر عاطف‌وحید و جناب آقای دکتر مظاهری تدوین گردیده است.

الف: اصول عمومی

اصول عمومی شامل اصول کلی و ارزشهای فراگیر اخلاقی و انسانی است که انتظار می‌رود روان‌شناسان و مشاوران در تنظیم و هدایت کلیه رفتارهای حرفه‌ای خود، همواره آنها را مد نظر داشته و برای رعایت بپوشه آنها تمامی مساعی و تلاش خود را مصروف دارند. این اصول در واقع زیربنای شکل‌گیری استانداردها و ضوابط اخلاق حرفه‌ای را تشکیل می‌دهند. اصول عمومی نظامنامه اخلاق حرفه‌ای سازمان نظام روان‌شناسی و مشاوره جمهوری اسلامی ایران عبارت است از:

۱. اصل احترام به شان و آزادی انسان.
۲. اصل وظیفه شناسی و مسئولیت پذیری.
۳. اصل سودمندی و عدم آسیب رسانی.
۴. اصل عدم تبعیض.
۵. اصل توجه به رفاه دیگران.
۶. اصل توجه به نظام ارزشهای جامعه.
۷. اصل تکریم شخصیت انسانی.

ب) استانداردها و ضوابط اخلاق حرفه‌ای:

استانداردها و ضوابط اخلاق حرفه‌ای شامل مجموعه‌ای از مقررات و ضوابط ایجابی و سلبی است که با تمرکز بر شرایط خاص حرفه‌ای روان‌شناسان و مشاوران را ملزم به انجام رفتار یا رفتارهایی معین، و یا اجتناب از رفتار یا رفتارهایی خاص، می‌کنند. این استانداردها در ۱۰ بخش ارایه می‌شود:

۱- صلاحیت:

- ۱-۱- روان‌شناسان و مشاوران به ازایه خدمات حرفه‌ای، پژوهش و آموزش، درحیطه‌هایی می‌پردازند که صلاحیت لازم برای انجام آنها را احراز کرده باشند.
- ۲-۱- روان‌شناسان و مشاوران برای معرفی خود فقط درجات علمی را که از دانشگاه‌های معتبر دریافت کرده‌اند مورد استفاده قرار می‌دهند.
- ۳-۱- روان‌شناسان و مشاوران از عناوینی که احراز نکرده‌اند، استفاده نمی‌کنند.
- ۴-۱- روان‌شناسان و مشاوران فقط روشهای درمانی و مشاوره‌ای را که برای آنها آموزش دیده و تجربه پیدا کرده‌اند به کار می‌گیرند.
- ۵-۱- روان‌شناسان و مشاوران از بکارگیری روشهای درمانی و مشاوره‌ای که در آنها تجربه ندارند، خودداری می‌کنند.
- ۶-۱- روان‌شناسان و مشاوران در جریان ارایه خدمات و تحقیقات، به نقش و تاثیر عوامل فرهنگی، قومی، نژادی، جنسیتی و مذهبی در چارچوبی که با کار آنها ارتباط پیدا میکند، توجه دارند.
- ۷-۱- روان‌شناسان و مشاوران تلاشهای پیوسته و پیگیرانه‌ای را برای توسعه و حفظ صلاحیت و توانایی‌های خود بر عهده می‌گیرند.
- ۸-۱- روان‌شناسان و مشاوران هنگامی که وظیفه‌ای را به کارمندان، کارآموزان یا دستیاران آموزشی یا پژوهشی محول میکنند، یا هنگامی که از خدمات دیگران استفاده میکنند (مانند اجرا و تفسیر آزمونهای شناختی و روانی)، اقدام‌های لازم را معمول میدارند تا مطمئن شوند که این افراد:
 - الف) توانایی و آموزش لازم را برای آن کار داشته باشند.
 - ب) خدمات مورد نظر را به طور کامل و صحیح انجام میدهند.
- ۹-۱- روان‌شناسان و مشاوران از کار کردن در موقعیت‌ها یا زمینه‌هایی که احتمال می‌دهند مشکلات شخصی آنها در انجام وظایفشان، به هر شکلی، ایجاد اختلال می‌نماید، اجتناب می‌کنند.
- ۱۰-۱- روان‌شناسان و مشاوران در مواردی که خود واجد صلاحیت کار در آن زمینه نیستند، بایستی موضوع را به همکاران واجد صلاحیت خود ارجاع کنند.
- ۱۱-۱- روان‌شناسان و مشاوران در مواجهه با مشکلات و مسایل مراجعینی که در مورد آنها دانش یا تخصص کافی ندارند، با همکاران خود مشورت کرده و یا مراجعین را جهت دریافت خدمات به همکاران واجد صلاحیت خود ارجاع می‌دهند.

اخلاق در مشاوره و روان‌شناسی

- خدمت خود می‌رسانند. در صورتی که کمیته اخلاقی در دانشگاه یا سازمان مذکور وجود نداشته باشد، می‌توانند از کمیته اخلاقی حرفه‌ای دیگر دانشگاهها و یا سازمان نظام روان‌شناسی و مشاوره استعلام نمایند.
- ۴-۸- روان‌شناسان و مشاوران می‌پذیرند که شرکت در هرگونه تحقیق روان‌شناختی داوطلبانه بوده و عدم تمایل به همکاری افراد نباید هیچگونه تبعات منفی برای آنها داشته باشد.
- ۵-۸- روان‌شناسان و مشاوران قبل از انجام پژوهش، با استفاده از زبانی قابل درک و فهم، رضایت آگاهانه شرکت کنندگان در تحقیق یا قیم قانونی آنها را به صورت کتبی کسب می‌نمایند. رضایت آگاهانه شامل اطلاعات زیر می‌باشد:
- ۱-۵-۸ داوطلبانه بودن شرکت در تحقیق.
- ۲-۵-۸ نوع فعالیتی که شرکت کنندگان باید انجام دهند.
- ۳-۵-۸ توضیح منافع و خطرات احتمالی شرکت در تحقیق.
- ۴-۵-۸ حق شرکت کنندگان در انصراف از ادامه همکاری در هر زمان.
- ۵-۵-۸ توضیح روشهای حفظ راز داری و محدودیت های احتمالی در این زمینه.
- ۶-۵-۸ آدرس و شماره تماس محقق و سازمان مجری تحقیق.
- ۶-۸- روان‌شناسان و مشاوران فقط زمانی می‌توانند از پنهان کاری در پژوهش استفاده کنند که اولاً منافع تحقیق بیشتر از ضرر احتمالی آن باشد و ثانیاً امکان انجام تحقیق به روش های دیگر وجود نداشته باشد.
- ۷-۸- روان‌شناسان و مشاوران صرفاً در مواردی که پژوهش متضمن هیچگونه استرس، درگیری و آسیب نباشد، می‌توانند از کسب توافق آگاهانه صرفنظر نمایند. به عنوان مثال وقتی ابزارهای تحقیق پرشماره هایی هستند که اشخاص نام خود را ذکر نمی‌نمایند، یا بررسی فعالیت‌های معمول آموزشی که در موقعیت های آموزشی انجام می‌گیرد، یا مشاهدات طبیعی و یا تحقیقاتی که پاسخ های افراد آنها را در معرض خطر قرار نمی‌دهد.
- ۸-۸- روان‌شناسان و مشاوران نسبت به رفاه، آسایش و ایمنی آزمودنی‌ها/شرکت کنندگان در تحقیق خود مسئول هستند و تمامی احتیاط های لازم را برای اجتناب از هرگونه آسیب فیزیکی، روان‌شناختی و اجتماعی به شرکت کنندگان در تحقیق به عمل می‌آورند.
- ۹-۸- روان‌شناسان و مشاوران اطمینان حاصل می‌کنند که تمامی اطلاعات مربوط به آزمودنی‌ها و شرکت کنندگان در پژوهش به صورت محرمانه نگهداری شده و گزارش تحقیق به گونه‌ای تهیه و ارائه میشود که شناسایی شرکت کنندگان غیر ممکن باشد.
- ۱۰-۸- روان‌شناسان فقط زمانی روی حیوانات تحقیق می‌کنند که انجام چنین تحقیقی ضروری بوده و نتایج حاصل در جهت پیشرفت و ارتقاء دانش روان‌شناسی و بهبود کیفیت زندگی انسانها موثر باشد.
- ۱۱-۸- روان‌شناسان در تحقیق با حیوانات، اطمینان می‌یابند که حیوان در معرض رنج یا آسیب غیرضروری قرار نگیرد و اگر پس از پایان تحقیق لازم باشد به زندگی حیوان پایان داده شود. بایستی مطمئن شوند که این عمل در سریعترین زمان و با کمترین زجر ممکن انجام گیرد.
- ۱۲-۸- مسئولیت علمی و اخلاقی پژوهش بر عهده مجری طرح است، در عین حال تمام افرادی که به نوعی درگیر انجام این پژوهش هستند نیز به سهم خود در قبال اعمال و وظایف پژوهشی مسئول هستند.
- ۱۳-۸- روان‌شناسان و مشاوران در ارائه نتایج پژوهش‌های علمی و تفسیر آنها، صداقت و امانت داری را به طور کامل رعایت می‌کنند.
- ۱۴-۸- روان‌شناسان و مشاوران اطلاعات دروغین و ساختگی ارائه نمی‌دهند.
- ۱۵-۸- روان‌شناسان و مشاوران از رایه و انتشار داده ها و پژوهش‌های قدیمی به عنوان داده ها یا پژوهش‌های جدید، اجتناب می‌کنند.
- ۱۶-۸- روان‌شناسان و مشاوران وظیفه دارند اقدام های لازم را به منظور حفظ حقوق شهروندان و جلوگیری از سوء تعبیر و سوء استفاده از نتایج گزارشها و پژوهش‌های خود، انجام داده و اطمینان حاصل نمایند که این نتایج در جهت ایجاد تمیض بین گروههای نژادی، قومی، فرهنگی، دینی و جنسیتی مورد سوء استفاده قرار نخواهد گرفت.
- ۱۷-۸- چنانچه روان‌شناسان و مشاوران در اطلاعات منتشر شده خود دچار خطا یا اشتباهی شوند، به نحو مقتضی و مناسب نسبت به تصحیح آن اقدام می‌نمایند.
- ۱۸-۸- روان‌شناسان و مشاوران می‌پذیرند که حقوق مادی و معنوی تحقیقات و تالیفات، تماماً متعلق به پژوهشگران و مولفان آنها بوده و در کلیه فعالیت‌های علمی، پژوهشی و حرفه‌ای خود این حق را مورد توجه قرار داده و رعایت می‌نمایند.

۱۹-۸- روان‌شناسان و مشاوران مسئولیت و امتیاز کارهایی را که انجام نداده‌اند، یا هیچ نوع نقشی و نظارتی در اجرای آنها نداشته‌اند، نمی‌پذیرند.

۲۰-۸- در مقاله‌های استخراج شده از پایان‌نامه‌های دانشجویی، نام دانشجو به عنوان مولف اول مقاله می‌آید. مگر آنکه دانشجو نقشی در استخراج مقاله از پایان‌نامه خود نداشته باشد.

۹- تبلیغات و خدمات عمومی:

۱-۹- روان‌شناسان و مشاوران از هرگونه اظهارات کذب و جعلی در خصوص آموزش، تجربه، شایستگی‌ها، درجات تحصیلی، مدارک، وابستگی‌های سازمانی یا انجمنی، خدمات، پایه‌های علمی یا بالینی یا درجه موفقیت خدمات، کتب منتشر شده و کشفیات پژوهشی خود اجتناب می‌کنند.

۲-۹- روان‌شناسان و مشاورانی که از طریق کتاب، مجلات، روزنامه‌ها، اینترنت، رادیو، تلویزیون و دیگر ابزارهای ارتباط جمعی، برای عموم مردم پیشنهاد یا توصیه‌ای می‌کنند، توجه و دقت کافی برای تضمین این نکته که اظهارات ارائه شده واجد شرایط زیر باشد را مبذول می‌نمایند:

۱-۲-۹- بر پایه دانش روزآمد روان‌شناختی و تجربه‌های حرفه‌ای آنها باشد.

۲-۲-۹- در چارچوب صلاحیت‌ها و تخصص آنها باشد.

۳-۲-۹- با کدهای اخلاق حرفه‌ای روان‌شناسان و مشاوران منطبق باشد.

۴-۲-۹- دلالت بر آن نداشته باشد که رابطه حرفه‌ای با مخاطبان برقرار شده است.

۳-۹- روان‌شناسان و مشاوران در مواردی که رسانه‌های جمعی، انجمن‌ها، گروه‌ها و افراد در خصوص مدارک، تخصص، توانایی‌ها، خدمات و اظهارات آنها اطلاعات نادرستی را ارائه می‌دهند، در اسرع وقت و به نحو مقتضی برای تصحیح آن اقدام می‌نمایند.

۴-۹- هنگامی که روان‌شناسان و مشاوران از فرد، افراد یا سازمانی برای تبلیغ خدمات تخصصی خود استفاده می‌کنند، از صحت مطالب ارائه شده اطمینان حاصل نموده، بر فراوانی تبلیغات نظارت نموده و مسئولیت آن را بر عهده می‌گیرند.

۵-۹- روان‌شناسان و مشاوران در ارائه آموزش‌های عمومی نسبت به کارآمدی، موثر بودن، روزآمدی و صحت این آموزش‌ها اطمینان می‌یابند.

۶-۹- روان‌شناسان و مشاوران در چارچوب حوزه تخصصی و در حد توان خود، در فعالیت‌های اجتماعی مرتبط با توسعه و بهبود رفاه اجتماعی و حفظ و گسترش منافع عمومی (از جمله سیاست‌گذاری‌های اجتماعی، اصلاح قوانین و مقررات، و مانند آن) مشارکت می‌نمایند.

۷-۹- روان‌شناسان و مشاوران بخشی از زمان خود را به ارائه خدمات تخصصی عام المنفعه به افراد و گروه‌های نیازمند اختصاص می‌دهند.

۸-۹- روان‌شناسان و مشاوران به صورت داوطلبانه نسبت به ارائه خدمات تخصصی روان‌شناختی و مشاوره‌ای در شرایط بحران و اضطرار (از جمله بلایای طبیعی و مانند آن) اقدام می‌نمایند.

۱۰- حل و فصل مسایل و تعارض‌های اخلاقی:

۱-۱۰- وقتی تعارضی بین دو یا چند اصل اخلاقی به وجود می‌آید، روان‌شناسان و مشاوران ضمن بررسی و ارزیابی دقیق موقعیت و راه حل‌های ممکن، تمام تلاش خود را صرف حل تعارض مذکور می‌نمایند. چنانچه تعارض حل نشود، با یادآوری تمهید خود به رعایت ضوابط اخلاق حرفه‌ای، راه حلی را برمی‌گزینند که بیشترین پیامد مثبت را برای فرد یا افرادی که از آن تاثیر می‌پذیرند، و کمترین پیامد منفی را برای آنها، داشته باشد.

۲-۱۰- روان‌شناسان و مشاوران در مواردی که بین ضوابط اخلاق حرفه‌ای و قانون تعارض وجود داشته باشد، پس از در پیش گرفتن اقدام‌های منطقی برای حل تعارض و رعایت ضوابط اخلاق حرفه‌ای، در صورتی که این تعارض غیرقابل حل باشد، ملزم به رعایت قانون هستند.

۳-۱۰- روان‌شناسان و مشاوران در صورتی که بین ضوابط اخلاق حرفه‌ای و مقررات سازمانی که در آن کار می‌کنند، تعارضی پیش بیاید، از ضوابط اخلاق حرفه‌ای پیروی خواهند نمود.

۴-۱۰- در صورتی که روان‌شناسان و مشاوران اطلاع حاصل نمایند که یکی از همکاران آنها ضوابط اخلاق حرفه‌ای را نادیده گرفته و برخلاف آن عمل کرده است، ابتدا سعی خواهند کرد که با تذکر به آن همکار از ادامه تخلف جلوگیری نمایند. در صورتی که این اقدام موثر واقع نشود، مراتب را به مسئول بالاتر اطلاع داده و در صورت تکرار تخلف، موضوع را به کمیسیون رسیدگی به تخلفات حرفه‌ای سازمان نظام روان‌شناسی و مشاوره اطلاع خواهند داد.

۱۰-۵- روان‌شناسان و مشاوران در جریان رسیدگی به پرونده‌های متخلفین، همکاری‌های لازم را با کمیسیون رسیدگی به تخلفات حرفه‌ای سازمان نظام روان‌شناسی و مشاوره خواهند نمود.